

4. ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐԶ ՍՈՒՅԱՖԵԱՆ
ՃՆՈՐԵԼՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԻ ԹՐԶԱՄՈԼ ԵՂԱԾ
Է ԹԷ՞ ԱՍՈՐ ՀԱԿԱՌԱԿՆ Է ՃԻՇԴԸ

Երկրաբարի 23 Ցունար 2001

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
(ԿՐԵՑ ՈՒՐԷՆԵԱՆ)

«ՆԱՅԻՐԻ»

Մեսրոպ Սուբաֆեան Պոլսոյ մէջ, դեռ պատրիարք չընտրուած, իբր վարդապետ, յետոյ իբր եպիսկոպոս՝ շատ խտտապահանջ կրօնական մ'ըլլալու համբաւ ունէր:

Եկեղեցիներու մէջ, արարողութիւն ներում ներկայ եղող և գալսնին ռաչակով չծածկող կանանց, իր քարոզներուն մէջ, կը պախարակէր և եկեղեցիէն հեռանալ կը ստիպէր անոնց:

Կնուէններու և նման արարողութիւններու ընթացքին, կրօնական պատշաճութիւնները չգիտցող անձերը կը յանդիմանէր:

Այդ պատճառաւ, շատ մը անձերու կողմէ, չէր սիրուած:

Մենք, Մեսրոպ Սուբաֆեանին այս խտտապահանջութիւնները, օրէ օր իր աւանդութիւններէն հեռացող հայ ժողովուրդին համար օգտակար կը նկատէինք, կը գնահատէինք նոյնիսկ:

4. Պոլսոյ Պատրիարք Գաբեգին Գազանճեանին վախճանումէն յետոյ, երբ նոր Պատրիարք մը ընտրելու քուակաճ մօտեցաւ, երկու առաջնակարգ թեկնածուներ նկատուեցան՝

Ա... Ծահան Արք. Սվաճեան, Բ... Մեսրոպ Արք. Սուբաֆեան:

Այդ շրջանին, մենք պիտի խոստովանինք, որ կրօնական ըլլալէ աւելի վաճառականի յատկութիւններ ունեցող Ծահան Սվաճեանին տեղ, կը նախընտրէինք Մեսրոպ Սուբաֆեանին ընտրութիւնը՝ իբր Պատրիարք: Նկատելով, որ Սուբաֆեան շատ աւելի հայ կրօնականի վայել կեցուածք ունէր:

Ծատ զարմանալի երեւոյթ է, որ այդ օրերուն, թուրքերը կը կասկածէին Սուբաֆեանին և անոր Պատրիարք ընտրուելուն կը հակառակէին: Եւ կամ այդպէս կը ձեացնէին:

Մեսրոպ Սուբաֆեան թուրքերուն այս կասկածները փարատելու համար, առաջնակարգ թուրք պետական ղեկավարներում այցելութեան գնաց, և անոնց հետ առանձին տեսակցութիւններ ունեցաւ:

Բնական է՝ սրբազանին թուրքերուն հետ ի՞նչ խօսած ըլլալը չենք կրնար գիտնալ:

Բայց միջոց մը ետք-տեսանք, թէ թուրքերը իր մասին թզուկին փոխած են:

Եւ ի վերջոյ անոնք՝ Ս. Սուբաֆեանին Պատրիարք ընտրուելուն համաձայնութիւն յայտնեցին:

Կ'ուզենք, որ սա պարագան եւս յստակ ըլլայ, թէ՛ առանց թուրքերուն հաւանութեան, հայ կրօնական մը Պոլսոյ Պատրիարք չի կրնար ընտրուիլ: Եւ, իբր թէ, Պատրիարքին ընտրութիւնը ազատ կ'ըլլայ, միմչդեռ, անոր ընտրութիւնը ձեակերպութիւն մըն է: Իսկ իրականութիւնը այն՝ որ Պոլսոյ Պատրիարքը թուրքերուն կողմէ կը մշանակուի:

Եւ աղուէս թուրքերը ո՞վ գիտէ, Սուբաֆեանին մէջ ի՞նչ «յատկութիւններ» տեսան, որ ընդունեցին անոր Պատրիարք ընտրուիլը:

* * *

Աթոռը, իշխանութիւնը, մարդկային շատ մը տկարութիւնները մէջտեղ հանելու տեսակետով՝ իսկական փորձաքար մըն է:

Անձ կայ, որ աթոռին և իշխանութեան վայել է:

Եւ անձ ալ կայ, այս «աթոռ»ը, իշխանութիւնը չի մարսեր, հիւանդ կ'ըլլայ: Աթոռի, իշխանութեան հիւանդութիւն է ասոր անունը:

Սուբաֆեանին պատրիարք դառնալէ ետք, գաւազանը ձեռքը նկարները տեսանք: Նկատեցինք, թէ անոր նայուածքը փոխուած է:

Մեծամարտեան, չարութեան, անեյի ճիշդ՝ ցաւագարութեան նշոյններ կային անոր նայուածքին մէջ:

Եւ միջոց մը ետք, իրականութիւնները մէջտեղ եղան:

Եւ Մեսրոպ Սուբաֆեան, Պատմութեամ մէջ ոչ մէկ հայ Պատրիարքին չըրածը ըրաւ:

22-5-1999 թ.ին, իր շքախումբով, 1453-ին Պոլիսը գրաւած Ֆաթիհ Սուլթան Սեհմետին դաճարանը (Դաե)ն այցելեց և հոն աղօթեց, և Ֆաթիհին շնորհակարտութիւն յայտնեց. Պոլսոյ Պատրիարքութիւնը հիմնած լլբաբուն համար:

Այս՝ Մեսրոպ Սուբաֆեանին առաջին քաջերէն մէկն էր՝ դէպի բրջասիրութիւն, անեյի ճիշդ՝ դէպի արտառոցութիւն:

Այս թուականէն յետոյ, մէկը միտին ետեւէն շարունակուեցան՝ անոր անմիտ և թրջալայել արարքները:

27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութեան նախընթած օրերն էին: Համայն հայութիւնը պատրաստութեան մէջ էր՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան համար:

Եւ այդ օրերուն, Սուբաֆեան, Ներսէս Արքեպս. Պաղատալեանին հետ, միասին դիմում կը կատարեն Հայաստանի կրօնական Գործերու նախարարին, թէ՛ Հայաստանի կառավարութիւնը կը միջամտէ կաթողիկոսական ընտրութիւններուն: Եւ զանգատ կը յայտնեն ըսելով, որ կարգ մը պետական անձնատրութիւններ՝ կ'աշխատին Գարեգին Ներսիսեանին և Ա. Հ. Կաթողիկոս ընտրել:

Ասկէ բացի՝ Մեսրոպ Սուբաֆեան, Մեծի Ցանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի ներկայութեան կը սպառնայ ըսելով, որ եթէ Գարեգին Ներսիսեան Կաթողիկոս ընտրուի, ինք պիտի չճանչնայ այս ընտրութիւնը, և իբր Պոլսոյ Պատրիարք՝ իր անկախութիւնը պիտի հռչակէ և պիտի բաժնուի էջմիածինէն:

Այս տօնը շօթական սպառնալիքներուն հետեւող օրը, Գարեգին Ներսիսեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս կ'ընտրուի: Բայց, նոյն ժամերուն, «27 Հոկտեմբեր 1999»ի ողբերգութիւնը կը կատարուի:

Մեսրոպ Սուբաֆեան կը շշմի և կ'ընկճուի այս ցաւալի դէպքերուն ազդեցութեամբ: Եւ այս հոգեվիճակով Պոլիս կը վերադառնայ:

Բայց հայուն թշնամիները տեղեակ են անոր կատարած սպառնալիքներուն...:

Զանի մը շաբաթներ վերջ, Հայաստանի մօտ ամերիկեան դեսպանը Պոլիս՝ Պատրիարքարան կ'այցելէ, և Պատրիարքին հետ առանձին խօսակցութիւն մը կ'ունենայ:

Այս այցելութենէն յետոյ, Սրբազանը Երեւանի մէջ իր կատարած սպառնալիքները գործադրել կը սկսի:

Առանց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին գիտակցութեան Վատիկան կ'երթայ, և Պապը Պոլիս կը հրաւիրէ:

Եւ 2000-ի ամրան էջմիածնի մէջ կայացած եկեղեցական ժողովին չ'երթար՝ դէպի Կեսարիա իր կատարելիք ուխտագնացութիւնը պատրուակելով:

Ցետոյ, ըննադատել կը սկսի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին իր իրաւասութեան սահմաններուն մէջ առած որոշումները:

Կը ըննադատէ Կաթողիկոսին հայկական կառավարութեան հետ ստորագ-

րած գործակցութեան համաձայնութիւնը:

Կը ընճադատէ Կաթողիկոսին իր աշխատակազմին մէջ կատարած փոփոխութիւնները:

Մինչ այդ, Ամերիկայի խորհրդարանին մէջ, հայկական ցեղասպանութեան ընդունուելու հարցը մէջտեղ կ'ելլէ: Եւ այդ օրերուն, Մեսրոպ Մուրաֆեա-

նին Ամերիկեան խորհրդարանին մէջ հայկական ցեղասպանութեան ընդունման բանաձեւին արգելք ըլլալու նպատակով կատարած անարդ դիմումները, իր թըրքամոլութեան և կամ, աւելի ճիշդ՝ իր հոգեկան այլասերոամի անհերքելի ապացոյցներն են:

Թուրքիոյ մէջ Մուրաֆեան, իբր կրօնական, փոխանակ հեռու կենայլու այս քաղաքական հարցերէն, եռանդուն պաշտպան կը ներկայանայ թրքական տետակէտին, և կը պախարակէ հայկական ցեղասպանութեան հարցին մէջ օտար պետութիւններուն հալանպատտ միջամտութիւնը:

Եւ այդ թուականէն ետք, ան, իր իսկապէս թրքահանոյ կեցուածքով կ'աշխատի ապացուցանել, որ ինչ կը գերազանցէ թուրքը:

Այլ ամէն օր, թրքական թերթերուն մէջ կը հրատարակուին, Պատրիարքին շարան-շարան նկարները՝ թուրք պետական երեւելիներուն հետ: Կա՛մ Պատրիարքը կ'այցեի թուրք պետական անձնատրուութիւններուն, կա՛մ թուրքերը կ'այցեին Պատրիարքարան:

Եւ բնական է, որ թրքական թերթերը, Մուրաֆեանը իրենց գրութիւններով «երկինքին եօթներորդ լարկը» կը բարձրացնեն, փայլուն գովասանքներով զինք ունեցուցած:

Բայց, այս թոհուրոհին մէջ, ամենէն զանշտականը և նոյն ստեղծ ամենէն ցաւալի երեւոյթը՝ Մեսրոպ Սրբազանին թուրք պետական և քաղաքական իր երեւելի բարեկամներուն համար տարջած երկու հարիւր հոգինոց "IFTAR" ի ճաշկերոյթն է, որուն մասին 18-12-2000 թուակիր Պոլսոյ «Մարմարա» թերթին մէջ տապէս գրուած է՝

«ՅԱՅՏԵՆԵՔ, ՈՐ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿՐԱԿԻ, ՀԵՌԱՅԵՍՒՐԼԻ ԳՐԵԹԷ ԲՈԼՈՐ ԿԱՅԱՆԵՐՆ ՈՒ ԹԵՐԹԵՐԸ ՍԵԾԱՇՈՒՆԴ ԿԵՐՊՈՎ ԱՐՇԱԳԱՆԳ ՀԱՆԴԻՍԱՅԱՆ ԱՅՍ ՃԱՇԿԵՐՈՅԹԻՆ»:

* * *

Թերեւս մտածէք, թէ Պատրիարքին այս ջրած շողորորոթութիւնները, ունեցած տիրահանոյ ընթացքը թուրքերուն հանդէպ՝ իր համայնքին, պոլսահայութեան օգտին համար է:

Այո, այս մէկը, տեսակէտով մը, նիշդ կրնայ ըլլալ. բայց պայմանաւ, որ այս պատրիարքը միայն իր համայնքին հոգերով զբաղէր և չխառնուէր և չմիջամըտէր Հայաստանի և Սփիւսքի հայութեան պահանջատիրական պայքարին, և չունենար հայ ազգին իրատուները ուրացող ընթացք, ի նպատակ թուրքերուն:

Այս մասին, 7 Սեպտեմբեր 1999-ին, «ՆԱՅԻՐԻ»-ի մէջ տապէս արտայայտուած էինք՝ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութեան նախընթաց օրերուն:

«Նայեցէք Սրբազան՝ դուք և ձեր մանկրակիկները ինչ որ կ'ուզէք ջրէք Պոլսոյ մէջ: Որչափ որ կրնաք քառակ ծոնցէք, շողորորոթութիւն ըրէք Պոլսոյ մէջ, թուրքերուն: Բայց, Պոլսոյ մէջ մնացէք, Պոլսէն դուրս մի ելլէք: Ոտք մի կոխէք երբեք Սուրբ Էջմիածին, և ճեր թրջասիրութեամբ՝ մի աղստուէք այս սուրբ վայրը:

Բայց այս հոգեւորականին թրքափրութեամբ ապականած հոգին և մարմինը, կոխեցին Էջմիածնի Սուրբ հողը:

Եւ Սուրբաֆեան Հայաստանի մէջ այն օրերուն, հայկական կառավարութեան դէմ կատարած իր անվայել ամբաստանութիւններով, 27 Հոկտեմբեր 1999-ի շարագուշակ «մունեստիկ»ը եղաւ:

Բայց ինք, հակառակ կաշտարուած ողբերգութեան ցաւալի հետեւանքներուն, իր մէջ որեւէ խղճի խայթ չունեցաւ, և Պոլիս վերադառնալէ յետոյ ինքնագիտակցութեան չեկաւ, և շարունակեց ազգավնաս գործունեութիւնը Էջմիածնի և Հայ Դատի դէմ:

Բողոքին ծանօթ է, որ տարիներէ ի վեր Հայաստանեայց Եկեղեցին, Հայաստանը և Սփիւռքը, միասնաբար կը պատրաստուին տօնելու 1700-ամեակը Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօն ընդունման, լքլաբով առաջինը աշխարհի մէջ՝ որ կատարուեցաւ 301 թ.ին:

Այս տօնակատարութեան նպատակն է նաեւ, հայութեան մէջ խորացնել և ամրապնդել հայկական միասնութեան ոգին:

Եւ այս հեռանկարով Սփիւռքի հայութիւնը կը հրաւիրեն, որ այցելեն Հայաստան և Ս. Էջմիածին:

Բայց Պոլսոյ Պատրիարքը, կարծես խափանելու համար 1700-ամեակի համազգային նշման աշխատանքները և ձեռով մը արգելափակելու համար Սփիւռքի հայութեան դէպի Հայաստան աջգերութիւնը, ինքն ալ իր կողմէ, նոյն թուականներուն, թրքական "Pacha-Tours" ընկերութեան միջոցաւ, ամերիկահայերուն համար դէպի Թուրքիա նամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ:

Բայց շատ աղուեսօրէն և շատ փայլուն, բայց խաբուսիկ խօսքերով:

Նայեցէք թրքական "Pacha-Tours" ընկերութեան այս նամբորդութեան տուած անունը.

"In The Footsteps Of St. Gregory The Illuminator" - (Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչին ոտքի հետքերով) From Caesarea To Etchmiadzin 4 to 18 June 2001, (Կեսարիայէն դէպի Էջմիածին, 4 Յունիսէն մինչեւ 18 Յունիս 2001):

Մետրույ սրբազանները իրենց Pacha-Tours-ի հետ գործակցութեամբ կազմակերպած այս շրջապտոյտը, «Սրբ. Գրիգոր Լուսաւորիչին ոտքի հետքերով Կեսարիայէն դէպի Էջմիածին» անուանած են պարզապէս հաւատացեալ հայ ժողովուրդը հրապուրելու համար:

Որովհետեւ, ոչ Կեսարիոյ մէջ և ոչ ալ թուրքերուն գրաւած Արեւմտեան Հայաստանի հողերուն վրայ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչէն ոչ մէկ հետք չէ մնացած այսօր:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչէն մնացած հետքերը կը գտնուին միայն այսօրուան Հայաստանի հողերուն վրայ: Խոր վիրապէն սկսեալ հայկական միւս պատմական թոլոր յուշարձանները Հայաստանի մէջ են:

Թուրքերուն գրաւած հայկական հողերուն վրայ ոչ միայն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչէն հետք չէ մնացած, այլ տասը հազարէ անոյի հայկական

4. ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ ՅՆՈՐԵԼՈ՞ՒՆ... (Շար. էջ 2-էն)

եկեղեցիները, վանքերը, հայկական յուշարձանները, բոլորն ալ, թուրքերուն կողմէ քանդուած են:

Օտար ականատեսներ կը պատմեն, թէ Իսմէթ Ինէօնիւ ըսուած հրէշին հրամանով, հարիւրաւոր թուրք զինուորներ օրերով աշխատած են, որ ուժանակներով օդը հանեն հայկական վանքերը և եկեղեցիները:

Այդ օտարականը զինուորներուն հրամանատարին կը հարցնէ. «Ինչո՞ւ կը փլցնէք այս յուշարձանները, ի՞նչ վնաս ունին ձեզի»: Հրամանատարը կը պատասխանէ. «Ինէօնիւն հրաման եկաւ: Հայերէն հետք պէտք չէ մնայ»:

1950-ին Սեբաստիոյ մէջ զինուորական ծառայութիւն ընող մեր ընկերը պատմած էր մեզի. «Սեբաստիոյ մայր եկեղեցին որ Պոլսոյ ամենէն մեծ եկեղեցին եղող «Ս. Երրորդութիւն» եկեղեցիէն ալ աւելի մեծ և հոյակապ կառոյց մըն էր, շաբաթներէ ի վեր զինուորները կ'աշխատէին զայն փլցնելու համար, բայց չէին յաջողեր:

Իրենց հարցուցի. «Ինչո՞ւ կը փլցնէք այս եկեղեցին»: «Փլչելու վտանգ կայ» պատասխանեցին: «Ի՞նչ փլչելու վտանգ կը խօսիք: Ես հոս զինուորութիւն կ'ընեմ, շաբաթներէ ի վեր ձեր աշխատանքներուն հեռուէն կը հետեւիմ և կը նկատեմ, որ եկեղեցին դեռ կանգուն է: Չկրցա՞ք փլցնել» առարկեցի հաստատական...:

Ջարդարար թուրքերը մինչեւ 1915 և նաեւ մինչեւ 1923, այդ հողերուն տէրերը եղող հայերը ցեղասպանութեան ենթարկելէ և անոնց հայրենիքը գողնալէ ետք, հայերէն մնացած բոլոր յուշարձաններն ալ քանդեցին որ կարենան պատմութիւնն ալ բոլորովին խեղաթիւրել և ըսել. «ԱՅՍ ՀՈՂԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ՀԱՅԵՐ ՉԵՆ ԱՊՐԱԾ»:

* * *

Եւ հայու անուն կրող մեր այս երկու կրօնականները՝ Սեպրոպ Մութաֆեան և 1915-ին թուրքերուն ցեղասպանութեան ենթարկած նահատակ-ժողովուրդին շառաւիղները եղող Ամերիկայի հայերը՝ զանազան և զարմանազան նպատակներով Թուրքիա բերել կ'ուզեն, սուտ լրգունգներով և Աւետարանէն մէջբերումներ ընելով, և ամենէն հասարակ ծանուցումներուն մէջ կատարուած գովաբանութիւններով, այս ճամբորդութեան մասնակցիլ կը յանձնարարեն ամերիկահայերուն: Եւ Թուրքիա կատարուելիք այս ճամբորդութիւնը «Պատմական Ուխտագնացութիւն» կը կոչեն:

Իրականութեան մէջ, Յունիս 4-էն մինչեւ 18 Յունիս 2001՝ տասնհինգ օր տեւող այս ճամբորդութեան 10 օրը Թուրքիոյ մէջ կ'անցնի և միայն հինգը՝ Հայաստան:

Այս հինգ օրուան 2 օրն ալ, Թուրքիայէն Հայաստան երթ ու դարձով կ'անցնի: Կը մնայ միայն երեք օր՝ Հայաստանը տեսնելու համար:

Այս տեսակետով մենք իրաւունք կ'ունենանք ըսելու, թէ այս ճամբորդութիւնը դէպի Թուրքիա՝ ուղեւորութիւն մըն է, և ոչ մէկ կապ ունի Հայաստանի կազմակերպած 1700-ամեակի հանդիսութեան հետ: Եւ պիտի ծառայէ միայն թուրքերուն գրպանները լեցնելու:

Եւ այս՝ այն օրերուն, երբ Հայաստան և իր ժողովուրդը անմիջականօրէն պէտքն ունին Սփիւռքի հայութեան նիւթական և մանաւանդ հոգեկան աջակցութեան:

Երկու հայ բարձրաստիճան կղերները ի՞նչ խիղճով Ամերիկայի հայերը, անոնց պապերուն նահատակուած հողերուն վրայ պտոյտի տանիլ կ'ուզեն, այն հողերուն՝ որոնք այսօր թրքականի վերածուած են: Եւ այն Թուրքիոյ մէջ ուր, 18 Յունուար 2001-ին, Ֆրանսական Ազգային Ժողովին մէջ Հայկական Ծեղասպանութեան պաշտօնապէս ընդունուելուն պատճառաւ, թրքական հեռադեսիլները կատաղի յարձակումներ կը գործեն հայոց դէմ, և ֆիլմերով և նկարներով կը պնդեն, թէ հայերն են որ թուրքերը ջարդած են:

Այսօր, Թուրքիա կոչուած այս ջարդարարներու երկիրը ապրող հայերէն շատ շատեր, և Թուրքիա պտոյտի գացող հայերը մանաւանդ, իրապէս որ հայկականութեան որեւէ «ջիղ» և մանաւանդ «արժանապատուութիւն» ըսուած բանը չունին իրենց հոգիներուն մէջ:

★ ★ ★

Մենք, դէպի Թուրքիա կատարուելիք նման զբօսապտոյտի մը կազմակերպման բուն նպատակը քողագերծելով ըսած էինք, թէ՛ «Էջմիածնի 1700-ամեակի հանդիսութիւնները խափանելու և Սփիւռքի հայութեան Հայաստան երթալուն արգելք ըլլալու համար է»:

Բայց ուրիշ պատճառներ ալ կա՞ն արդեօք:

Որովհետեւ թրքական «Փաշա-Թուրզ» ընկերութեան կազմակերպած այս շրջապտոյտին 15 օրուան գինը՝ Ամերիկայէն մեկնող ամէն մէկ հայու համար նուազագոյնը երեք հազար վեց հարիւր ամերիկեան տոլար է, որ գրեթէ քսանհինգ հազար Ֆրանս. ֆրանք կ'արժէ:

Մենք, այս օրերուն, Նիսի մէջ, Ֆրանսայէն դէպի Թուրքիա ճամբորդութեան ծանուցումներ տեսանք, որ 7 օրուան համար 2990 [450\$] ֆրանք կ'առաջարկեն: Իսկ երկու շաբաթ տեւելիք զբօսապտոյտի մը համար՝ ֆրանսայէն Թուրքիա, 15 օր՝ 900 տոլար: Ամերիկայէն՝ 3600 տոլար՝ 15 օր Թուրքիա:

Մենք համոզուած ենք, որ «Փաշա-Թուրզ»-ի գինը բաւական չափազանցուած գումար մըն է: Եւ նաեւ կը կարծենք, թէ «Կեսարիայէն դէպի Էջմիածին» ան-

ւանուած այս ճամբորդութեան մէջ, կարգ մը անձեր բաւական շահեր ունին:

★ ★ ★

Սրբազանին [կը ցափնք, որ իրեն պէս արժէքաւոր հոգեւորական մը նման հայավնաս գործի մէջ քաշուած է] դէպի Թուրքիա ճամբորդութեան համար հրապարակած ծանուցում-յայտարարութեան մէջ, մեր ուշադրութիւնը գրաւեց հետեւեալ պարագան-կարծեք, թէ ինքը ճամբորդական սպասարկութեան մը մէկ գործակալն ըլլար: Իր ծանուցում-յայտարարութեան մէջ կու տայ զբօսաշրջական երթուղիին շուրջ մանրամասնութիւններ: Եւ կը նշէ այցելելիք թրքական քաղաքներուն անունները.

ADANA-DIYARBAKIR-ISKENDERUN, GAZIANTEB և այլն:

Բայց ինչո՞ւ GAZIANTEB: Այս մեր գիտցած հայաշատ ANTEB քաղաքն է:

Ջանանք բացատրել: Կիլիկիոյ շուրջ գտնուող հայաշատ քաղաքներ եղող ANTEB, MARASH և URFA –ի մէջ, թուրքերը հայերուն դէմ ամենամեծ ու սուկալի ջարդերը կազմակերպեցին:

Թրքական այս վայրագութեանց շրջանին, նահատակուեցան հարիւր հազարաւոր անմեղ հայեր՝ ծեր, կին երեխայ...

Հարիւր հազարներով անմեղ հայերուն արիւնով շաղախուած այս քաղաքներուն մէջ, թուրքերը իրենց կատարած վայրագութիւնները հերոսութիւն նկատեցին և ANTEB–ը որակեցին GAZIANTEB (Յաղթական Անթէպ), MARASH–ը՝ KAH-RAMAN MARASH (հերոս Մարաշ), URFA–ն որակեցին SANLI URFA (շքեղ Ուրֆա):

Բայց այս քաղաքներուն անուններուն վրայ աւելցուած մակդիրները թուրքերուն կողմէ, զանոնք իրենց վայրագութեան խորհրդանիշը եղող նոր անուններով անուանելը՝ ոեւէ հայու համար աններելի է:

Իսկ եթէ, այս քաղաքները իրենց նոր անուններով կոչողը հայ կրօնական մըն է՝ իր ըրածը իրապէ՛ս սրբապղծութիւն է:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
(ԿՐԷԺ ՌՈՒՔԷՆԵԱՆ)

Երեւանի 23 Յունուար 2001